

“PAKET ARANŽMAN” ZA MIGRANTE UTVRĐIVANJE IMOVINSKE KORISTI U KRIVIČNOM POSTUPKU

Povećanje broja migranata pogoduje postojanju kako kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata, tako i postojanju većeg broja pojedinaca, naročito onih koji su nastanjeni u gradovima i naseljima u blizini državne granice.

Omogućavanje migrantima dolazak na područje Europske unije je unosan posao, te

u zemljama porijekla migranata postoje agencije koje djeluju kao turističke agencije i koje se bave organizovanjem ilegalnog „prebacivanja” migranata od zemlje porijekla do neke od zemalja EU.

Cijena cjelokupnog aranžmana koju krijumčari naplaćuju zavisi od države iz koje se putuje, postojanja prepreka na putu, opasnosti puta, te broja članova porodice koji putuju.

Zbog toga je neophodno, osim izricanja srazmjerne i odvraćajuće sankcije učiniteljima krivičnih djela, izreći i posebnu krivičnopravnu mjeru oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Cilj je boriti se protiv krijumčara, odnosno razbijanja kriminalnih grupa i u isto vrijeme zaštititi prava krijumčarenih migranata.

Tužitelj je zakonom izričito obavezan da u toku postupka prikuplja dokaze i izviđa okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Ključne riječi: migranti, krijumčarenje ljudima, imovinska korist, utvrđivanje imovinske koristi, oduzimanje imovinske koristi

**“PACKAGE ARRANGEMENT” FOR MIGRANTS
DETERMINATION OF PROPERTY BENEFITS IN CRIMINAL
PROCEEDINGS**

The increase in the number of migrants affects the existence of criminal groups involved in the smuggling of migrants, as well as the existence of a larger number of individuals, especially those who live in cities and towns near the state border.

Enabling migrants to come to the European Union is a lucrative business, as well

In the countries of origin of migrants, smugglers, there are agencies that act as travel agencies and are engaged in organizing the illegal "transfer" of migrants from the country of origin to some of the EU countries.

The price of the entire arrangement that smugglers charge depends on the country from which they are traveling, the existence of obstacles on the road, the dangers of the road, and the number of family members traveling.

Therefore, in addition to imposing a proportionate and dissuasive sanction on perpetrators of criminal offenses, it is necessary to impose a special criminal measure confiscating the proceeds of crime.

The goal is to fight against smugglers, that is, to break up criminal groups, and at the same time to protect the rights of smuggled migrants.

The prosecutor is explicitly obliged by law to collect evidence during the proceedings and to investigate the circumstances that are important for determining the proceeds of crime.

Keywords: migrants, human trafficking, property gain, property gain determination, property gain confiscation

Uvod

Od 2017. godine, pa tako i sada, zabilježen je drastičan porast broja migranata u Bosni i Hercegovini. To pogoduje postojanju kako kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata, tako i postojanju većeg broja pojedinaca, naročito onih koji su nastanjeni u gradovima i naseljima u blizini državne granice.

Manji je broj migranata koji bježe iz ratom zahvaćenih područja, a preovladavaju oni koji traže bolji život, ekonomski migranti. Manji broj njih zatraži azil u našoj državi, njihov krajnji cilj su zemlje Zapadne Evrope.

Omogućavanje migrantima dolazak na područje Europske unije je unosan posao pa su se tako u zemljama porijekla migranata krijumčari organizovali u agencije, koje migranti nazivaju turističkim agencijama, a koje se bave organizovanjem ilegalnog “prebacivanja” migranata od zemlje porijekla do neke od zemalja EU.

Organizovane kriminalne grupe predstavljaju ozbiljnu prijetnju za sigurnost država cijelog regiona, utiču na stabilnost i sigurnost svake zemlje, zbog toga je potrebno preduzeti sve mjere na otkrivanju i suzbijanju krijumčarenja ljudi i drugih krivičnih djela koja ih prate, na primjer, trgovina ljudima, terorizam i slično.

Vrlo brzo mijenjaju rute za krijumčarenje migranata kako bi se prilagodili sigurnosnoj situaciji u tranzitnim zemljama, tako da vodiči koji prevode krijumčare preko granice koriste dronove u cilju utvrđivanja bezbjednosti za prelazak granice migranata. Ukoliko vide kretanje policije na tom mjestu, odustaju od prelaska granice, te pokušavaju na drugom mjestu preći granicu ili sačekaju povoljniji trenutak.

U istraživačkom izveštaju “Aktuelne cene: Analiza tokova ljudi, droge i novca na Zapadnom Balkanu“ navode se detaljne informacije o cijenama i rutama krijumčarenja migranata i droge u regionu.¹

Prema navedenom izvještaju tržište krijumčarenja migranata na Zapadnom Balkanu vredi najmanje 50 miliona evra godišnje.² Dok je, prema procenama, od 2015. godine, kroz zemlje Balkana prošlo oko 1,5 milion azilanata i migranata, uglavnom sa Bliskog istoka i severne Afrike.³

1 V.Kemp et. al. Aktuelne cene: Analiza tokova ljudi, droge i novca na Zapadnom Balkanu, Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC), Geneva, Švajcarska, 2021.

2 Ibid, 21

3 Ibid, 3

Ruta kretanja migranata

Migrant je svaka osoba koja se kreće, ili je prešla međunarodnu granicu, ili napušta svoje uobičajeno mjesto stanovanja unutar svoje države, bez obzira na pravni status osobe, je li kretanje dobrovoljno ili prisilno, uzroke pokreta ili duljinu boravka.

Migranti prodaju svoju imovinu u zemlji porijekla i kreću prema zemljama Zapadne Evrope u potrazi za „boljim životom“.

Zemlje porijekla migranata su Pakistan, Sirija, Avganistan, Iran, Irak, Kosovo, Indija. Zabilježeni su migranti i iz Libije, Palestine, Bangladeša, Turske, Alžira, Šri Lanke, Kameruna i drugih zemalja.

U Bosnu i Hercegovinu migranti ulaze iz Srbije i Crne Gore. Iz Srbije ulaze na području pograničnih gradova Bijeljina, Zvornik, Višegrad, kao i okolnih mesta. Iz Crne Gore ulaze na teritoriju gradova Trebinje, Gacko, Bileća i drugih. Ne zadržavaju se u BiH, krajnji cilj su im zemlje Zapadne Evrope. Uglavnom se kreću prema Unsko Sanskom Kantonu, Bihaću i Velikoj Kladuši, kako bi prešli granicu sa Hrvatskom i dalje nastavili put.

U ranijem periodu su iz svojih zemalja porijekla odlazili u Pakistan, gdje su se nalazili glavni krijumčari, a sada je to uglavnom Turska, gdje nalaze agencije koje ih prebacuju u zemlje Evropske unije. Tako da njihova ruta kroz zapadni Balkan ide od Turske, Grčke, Sjeverne Makedonije, Albanije, Srbije, Crne gore, Bosne I Hercegovine, Hrvatska, te dalje u zemlje Evropske unije. Pronalaze razne puteve, prelaze granice na mjestima gdje je granica porozna i gdje je manji rizik da ih otkriju.

U istraživačkom izvještaju Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC), Analize o protoku ljudi, droge i novca na Zapadnom Balkanu je dat detaljan prikaz žarišta krijumčarenja ljudi, ključne ulazne i izlazne geografske tačke za krijumčarenje migranata kroz Zapadni Balkan,⁴ gdje se vidi da su posebno izdvojena pogranična mjesta u Sjevernoj Makedoniji, Albaniji, na Kosovu, te BiH, Hrvatska i sjever Srbije.

Cijena ilegalnog prevođenja migranata

Cijena cijelokupnog aranžmana koji krijumčari naplaćuju zavisi od države iz koje se putuje, postojanja prepreka na putu, opasnosti puta, te broja članova porodice koji putuju. Tako od Iraka do Njemačke za tročlanu porodicu, agencija naplaćuje kompletan aranžman u iznosu od 12.500,00 eura, od Istanbula do neke od zemalja Evropske unije taj iznos je 6,500,00 eura, od

4 Ibid, 7

BiH do Velike Britanije za dvije osobe cijena je od 7.000,00 do 8.000,00 eura, ali to se smatra visokom cijenom, jer imamo i primjera gdje su uplaćivali i po 2.000,00 eura za prevođenje iz BiH do zemalja EU. U tu cijenu ne ulaze troškovi prevoza lokalnih prevoznika kojim su plaćali iznose od 100 do 180 eura.

U Turskoj krijumčarima, odnosno agencijama, odmah uplaćuju iznos od 1.000,00 eura, a kada dođu na odredište, njihova porodica će platiti ostatak duga ili će krijumčarevi ljudi pronaći migranta u zemlji u koju je oputovao, te će mu tada platiti za izvršeno prevođenje.

Na krijumčarenju migranata najviše zarađuju krijumčari u Turskoj i zemljama porijekla migranata.

Posebno se prilikom obavljanja razgovora sa migrantima ili uzimanja iskaza, vodi računa da li postoji sumnja na postojanje krivičnih djela trgovine ljudima ili terorizma, jer izbjeglička kriza je savršeno tržište za trgovinu ljudima.

U mjestima gdje se duže zadržavaju, kako bi zaradili novac da bi mogli dalje nastaviti put, ili da bi „odradili“ dug prema krijumčarima, služili u domaćinstvima gdje su smješteni, rad na farmi i u fabrikama, u nehumanim uslovima, na gradilištima – prije nego što dođu na odredište, pogodni su za trgovinu ljudima. Žrtve obično i ne smatraju da su žrtve trgovine ljudima. Potrebno je identifikovati žrtve trgovine ljudima i istima pružiti zaštitu.

Svjedokinja Zahreh Hoseininejad, iz Irana, rođena 1984 godine, po zanimanju hemijski tehničar, je iz Teherana preko Istanbula avionom stigla u Beograd, zatim je ilegalno prešla granicu Srbije i Bosne i Hercegovine, tako što je platila novčanu naknadu u iznosu od 250,00 eura. Iz Irana je krenula prije jednu godinu i šest mjeseci. Na put je krenula sa maloljetnom kćerkom, rođenom 2016. godine. Boravila je neko vrijeme u kampu Ušivak, nakon čega je srela čovjeka, koji je jedno vrijeme boravio s njom u kampu u Šidu, Srbija, a koji se bavio prebacivanjem ljudi u Evropsku uniju, te koji prethodno iznajmljuje kuće za smještaj migranata na području Sarajeva i Mostara. Njena porodica je u Iranu uplatila na račun krijumčara novac u iznosu od 2.000,00 eura kako bi nju i kćerku prebacio u Evropsku uniju. Za to vrijeme boravila je u kući koju je krijumčar iznajmio, zajedno sa još tri porodice. Ali nije ih preveo u zemlje EU, rekao je da mora raditi za njega, da održava kuće da čisti, pere i kuha za migrante, koji borave u kućama, vozio je nekoliko puta u Sarajevo i u Mostar, kako bi i tamo čistila kuću. Bila je sama sa djetetom i nije imala gdje otići, a novac je već dala krijumčaru. Kada se pobunila zaprijetio je da će je silovati.⁵ Da bi ilegalno ušli u BiH iz Srbije, migranti moraju preći jako opasnu i brzu rijeku, takođe i da bi izašli iz BiH i prešli u prvu državu Evropske unije

moraju preći rijeku, isto tako, u vrijeme kišnih sezona, opasnu, te kada te rijeke nabujaju krijumčari direktno izlažu migrante smrtnoj opasnosti.

Mazin Alsafaq, migrant iz Iraka, rođen 01.09.2000. godine, u mjestu Šehan, Irak, građevinski radnik, navodi da je njegov otac platio turističkoj agenciji „Hatari“ u gradu Dhok, Irak, novčani iznos od 12.500,00 Eura, kako bi njegova majka, sestra i on iz Iraka došli do Njemačke. Njegov otac se nalazi u Njemačkoj, a on, njegova majka i sestra su u BiH, jer nisu uspjeli doći do Njemačke, iako su navedenoj agenciji uplatili novčani iznos. Vlasnik agencije ima svoje saradnike u Turskoj i Njemačkoj. Preko ove agencije organizuje prebacivanje ljudi iz Iraka do Italije i Njemačke. Boravio je sa majkom i sestrom u kampu Bira, u Bihaću. Dana 13.05.2019 godine, došla su dva lica i rekla da ih je poslao vlasnik i da bi trebali u toku sutrašnjeg dana biti u Sarajevu, kako bi njih troje nastavili put prema Hrvatskoj, odnosno Njemačkoj. Krenuli su autobusom za Sarajevo, na autobuskoj stanici je čekao jedan od avganistanaca koje je poslao vlasnik, i pokazao im auto u koje treba da uđu. Kada su došli do naplatnih kućica u Laktašima, dvojica avganistanaca, koji su ga pronašli u Bihaću, su prošli pored vozila u kojem se on nalazio, zajedno sa drugim putnicima, otvorili su prozor svog vozila i rekli da će biti prebačeni čamcima preko rijeke u Republiku Hrvatsku. Tek je tada shvato koliko je to opasno i rekao im je da se nada da će ih policija zaustaviti i na taj način spriječiti dalji put prema granici. Dana 14.05.2019. godine, na području BiH i Republike Hrvatske je proglašeno stanje elementarne nepogode zbog obilnih padavina i nabujalih rijeka, prvenstveno rijeke Save, koju su namjeravali preći u gumenom čamcu, pet muškaraca, pet žena i jedno dijete.⁶

Migrant Bayram Sadi, državljanin R.Turske, je izjavio da je zajedno sa trojicom prijatelja i to: Mahsun Kaplan, Umit Bayram i Mehmet Salih Kaplan krenuo iz Istanbula avionom za Srbiju. U Turskoj je platio 1.000,00 eura, jednoj organizaciji, da dođe u Njemačku. Tokom boravka u Srbiji pridružio im se i Ridvan Kaplan, nakon toga su boravili u BiH. Cijelim putem je održavao kontakt sa ljudima kojima je u Turskoj dao novac. U Velikoj Kladuši su se sastali kod kampa za pse sa ljudima koji su ih prevezli do granice sa R.Hrvatskom, s tim što su im se pridružila još tri lica. Navodi da su taj dan oko 17:30 po njih došla dva auta Golf i Audi A4, da su ušli u auta koji su ih odvezl u blizini rijeke, gdje ih je sačekala osoba koja je imala na sebi crnu masku na licu sa rezom za oči i usta. To lice ih je odvelo do obale rijeke, napuhalo čamac koji je bio skriven u blizini, prešli su rijeku, otišli u R.Hrvatsku, otišli do neke šume gdje su čekali da po njih dođe neko lice, lice koje ih je prevezlo

6 Predmet Tužilašva BiH broj T 20 0 KTO 0017102 19

čamcem je stalno hodalo, odlazilo do puta, kontaktiralo nekog putem telefona, a zatim im rekao da se moraju vratiti nazad. Nakon toga je to lice prevezlo četiri lica, a zatim se vratio po drugu grupu. Čamac se prevrnuo i svi su upali u vodu, iz vode je izašla osoba koja ih je vozila čamcem, a zatim i trojica stranih državljanina, dok je jedan strani državljanin ostao u vodi, te je Umit Bayram otišao do prvih kuća da traži pomoć, da zovu policiju, a za to vrijeme je vozač Golfa koji ih je dovezao na tu lokaciju došao Golfom i zajedno sa licem koje je vozilo čamac, se odvezlo sa tog mesta, nakon čega je došla policija. Mahsun Kaplan je još uvijek bio u vodi, držeći se za neko drvo, policija je baterijom posvijetlila prema njemu, još mu je glava i jedan dio grudnog koša bio iznad vode, u jednom trenutku se baterija ugasila, a kad je policajac ponovo uključio bateriju, Mahsuna Kaplana više nije bilo u rijeci.⁷

Način putovanja i ilegalnog prelaska granice

Migranti u svojim iskazima navode da su se obratili turističkim agencijama u mjestu porijekla ili stupili u kontakt sa agencijama u Istanbulu, Turska gdje su se dogovorili oko cijene i načina putovanja i prebacivanja preko državnih granica. Obično bi im odmah kupili avionsku kartu do Beograda i dali im broj telefona kontakt osobe, koja bi ih dalje usmjeravala, gdje da idu, u kojim hotelima da odsjedaju. Obično bi bili u jednom hotelu dva dana, pa bi onda promijenili hotel. Govorili bi im kada i gdje da izađu i sačekaju vozača koji će doći po njih i prevesti ih na odgovarajuću destinaciju.

Krijumčari prebacuju migrante raznim prevoznim sredstvima do granice sa Bosnom i Hercegovinom, vozom, autobusom, ili taksi vozilom do nekog mjeseta u blizini granice, tu ih smjeste u napuštene kuće ili druge objekte, zatim pješice, nekoliko sati hoda, pređu granicu, na mjestima mimo graničnog prelaza, ili ih prevezu čamcima, prekriju ih ceradom, kad pređu granicu, uđu u Bosnu i Hercegovinu pošalju po njih taksiste ili nekoga sa iznajmljenim autom, rijetko svojim jer se oduzima vozilo.

Često se desi se da ih krijumčari dovezu do granice, krijumčar legalno pređe autom kojim upravlja, a migranti pređu granicu ilegalno, pješice mimo graničnog prelaza, on ih sačeka na dogovorenom mjestu i preuzeće i dalje ih vozi.

Po izvještaju Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala postoje tri kategorije krijumčara: fikseri, čuvari vrata i dileri paketa.⁸

⁷ Predmet Tužilašva BiH broj T 20 0 KTO 0020 134 21

⁸ Ibid, 10

Po njima Fikseri pronalaze lokalne vozače, povezuju migrante sa njima, kako bi ih prevozili unutar granica jedne države, uglavnom do gradova i naselja koji se nalaze bliže državnoj granici. Čuvari vrata prevode migrante preko same granice, pješice ili organizuju prevoz preko rijeke, to su vodiči, i oni kada prevedu grupu migranata obično se ponovo vrate po novu turu migranata. Dilerima paketa smatraju krijumčare koji organizuju putovanja od zemlje porijekla do EU. “Dogovori se često sklapaju u Grčkoj ili Turskoj. Krijumčari koriste kontakte u izbegličkim kampovima ili velikim gradovima (često oko luka) gde se tražioci azila i migranti okupljaju ili im migranti dolaze (na primer, oko železničke i autobuske stanice ili luke). Oni nude organizovanje putovanja bilo do granice jedne od šest zemalja zapadnog Balkana ili sve do centralne ili zapadne Evrope. Trgovci paketima deluju kao savetnici za putovanja, objašnjavajući rutu, smeštaj i prevoz. U nekim slučajevima, uz dodatnu naknadu, paket aranžman može da uključuje i nabavku putnih dokumenata.”⁹

Toman Hlil Ibrahim iz Turske, rođen 2002. godine, po zanimanju fotograf, je u namjeri da otputuje u Njemačku, u Istanbulu stupio u kontakt sa izvjesnom gospodom Lul, sa kojom je razgovarao o cijelokupnom aranžmanu, koja mu je rekla da dođe do Istanbula, gdje mu je ona kupila avionsku kartu do Beograda. Iz Beograda je krenuo za Podgoricu, gdje ih je policija vratila u Srbiju. Sljedeći dan su otišli u Crnu Goru, a nakon toga su prešli u BiH, do Mostara, gdje su boravili 4 dana u hotelu, nakon čega je po njih došao čovjek i povezao ih svojim vozilom prema granici sa Hrvatskom. Cijena prebacivanja u zemlje Evropske unije je 6.500,00 eura. Gospodji Lul je dao iznos od 1.000,00 eura, a ostatak iznosa bi joj dala njegova porodica kada dođe u Njemačku. U tu cijenu nisu ulazili troškovi prevoza lokalnih prevoza, koje je sam plaćao u iznosu od 100-180 eura. Od gospođe Lul je dobio broj telefona izvjesnog Baškana, koji mu je davao upute o putovanju i koji takođe živi u Istanbulu.¹⁰

Egemen Salman, 1986. godište, radnik iz mjesta Manisa, Turska, zatečen sa grupom od 11 državljanima Turske na obali rijeke Save u Brčko distriktu BiH. Prije 2-3 mjeseca jedan od njegovih rođaka je na ovaj način otišao u Francusku posredstvom osobe koja se zove Ibrahim, te ga uputio na tu osobu, sastali su se u Istanbulu, gdje su dogovorili cijenu i način odlaska za Evropu. Troškove avionske karte je snosio Ibrahim, ostale troškove hrane i smještaja u BiH je snosio on lično. Dogovorena cijena je 6.500,00 eura koja je trebala biti isplaćena nakon prelaska u Francusku. Došao avionom u Sarajevo, gdje je ostao 2-3 dana u hotelu koji je rezervisao Ibrahim, putem aplikacije WhatsApp.

9 Ibid, 11

10 Predmet Tužilašva BiH broj T 20 0 KTO 0021733 22

su komunicirali te ga je uputio za Bihać, u hotel. U Bihać je oputovao autobusom i boravio 10-12 dana, zajedno sa još jednim državljaninom Turske, koji je došao isto posredstvom Ibrahima. I još dvije osobe, koje je uputio Ibrahim, su bile u istom hotelu. Ibrahim im je rekao da idu u Tuzlu, pa će pokušati iz Tuzle da ih prevedu u Hrvatsku. Poslao je adresu hotela u Tuzli gdje su odsjeli dvije sedmice, za koje vrijeme su se povremeno čuli sa Ibrahimom.¹¹

Oduzimanje imovinske koristi

Zbog toga je neophodno, osim izricanja srazmjerne sankcije učiniteljima krivičnih djela, izreći i posebnu krivičnopravnu mjeru oduzimanje imovinske koristi pribavljenе krivičnim djelom. Jedno od osnovnih pravnih načela je da niko ne može zadržati protivpravno stecenu imovinsku korist.¹² Krivični zakon BiH, kao i ostali krivični zakoni u BiH, kao posebnu krivičnopravnu mjeru propisuju oduzimanje imovinske koristi pribavljenе krivičnim djelom.

U KZ BiH se izričito navodi da niko ne može zadržati ni imovinsku korist, ni prihod, profit ili drugu korist iz imovinske koristi pribavljenе krivičnim djelom. Imovinska korist (kao i prihod, profit ili druga korist iz imovinske koristi) pribavljenă krivičnim djelom oduzima se sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je krivično djelo učinjeno.¹³

U KZ BiH postoji i institut proširenog oduzimanja imovinske koristi pribavljenе krivičnim djelom. On predstavlja mogućnost za sud, ako se postupak vodi za određena krivična djela, da oduzme i onu imovinsku korist za koju tužitelj pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je ona pribavljenă učinjenjem tih krivičnih djela, a učinitelj nije pružio dokaze da je korist pribavljenă zakonito. Prema KZ BiH, prošireno oduzimanje imovinske koristi je moguće kada se krivični postupak vodi, između ostalih, za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, pa, prema tome, i u krivičnom postupku za krivično djelo – Krijumčarenje ljudi - iz člana 189. KZ BiH. izmjenjeni¹⁴

Osnovna karakteristika ovog instituta je podijeljeni teret dokazivanja između tužitelja i optuženog. On se, naime, može primijeniti u odnosu na onu

11 Predmet Tužilašva BiH broj T 20 0 KTO 0020861 21

12 Član 110.stav 1. Krivični zakon Bosne i Hercegovine-KZBIH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018

13 Član 110.stav 2. KZBIH

14 Član 110a, KZBIH

imovinsku korist za koju tužitelj pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je ona pribavljen učinjenjem određenih krivičnih djela, a učinitelj ne pruži dovoljno dokaza da je korist pribavljen zakonito.¹⁵

Svi krivični zakoni u BiH određuju da će se od učinitelja oduzeti novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljen krivičnim djelom, a ako oduzimanje nije moguće, učinitelj će se obavezati na isplatu novčanog iznosa srazmјernog pribavljenoj imovinskoj koristi. Iz takvih zakonskih odredbi proizilazi da se imovinska korist pribavljen krivičnim djelom oduzima od učinitelja u onom obliku u kojem je i pribavljen krivičnim djelom a, samo ako to nije moguće, od učinitelja se oduzima novčani iznos (a ne i neka druga imovina kako to predviđa odredba člana 23. stav 3. Konvencije VE) koji je srazmјeren pribavljenoj imovinskoj koristi.¹⁶

U KZ BiH je propisano i obavezno oduzimanje imovinske koristi od osobe na koju je ona prenesena bez naknade ili uz naknadu koja ne odgovara stvarnoj vrijednosti, ako je ona znala ili mogla znati da je imovinska korist pribavljen krivičnim djelom.¹⁷

KZ BiH je propisan i način oduzimanja imovinske koristi pribavljen krivičnim djelom kada je ona sjedinjena sa imovinom stečenom na zakonit način.¹⁸

KZ BiH sadrže i odredbe koje se odnose na oduzimanje prihoda ili druge koristi pribavljen krivičnim djelom ili iz imovine u koju je imovinska korist pribavljen krivičnim djelom pretvorena ili iz imovine s kojom je imovinska korist pribavljen krivičnim djelom sjedinjena. zakon¹⁹

Svi krivični zakoni u BiH, pa tako i KZ BiH sadrže odredbe o zaštiti interesa oštećenog, kojima daju prednost zaštiti oštećenog u odnosu na izricanje mјere oduzimanja imovinske koristi pribavljen krivičnim djelom, te propisuju da će se imovinska korist pribavljen krivičnim djelom izreći ukoliko ona prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev oštećenog.²⁰

Međutim, kod krivičnog djela Krijumčarenje ljudi iz člana 189. KZ BiH je drugačija situacija, jer migranti, dakle oštećeni se dobrovoljno stavljuju u takvu situaciju, saglasni su da budu krijumčareni.

15 LJ.Filipović, Trgovina ljudima priručnik za obuku sudija i tužitelja, OSCE, Sarajevo, 2017, 55

16 Ibid, 55

17 Član 111.stav 1. KZBIH

18 Član 111.stav 2. KZBIH

19 Ibid, 55

20 Član 112. KZBIH

Kad daju novac da bi bili prokrijumčareni, oni daju novac za ilegalne aktivnosti, tako da nemaju pravo na obeštećenje, jer bi to značilo da se podržava nelegalno ponašanje.

Domaći zakoni o krivičnom postupku propisuju da se imovinska korist pribavljeni krivičnim djelom utvrđuje u krivičnom postupku po službenoj dužnosti.²¹ Odredba ne važi samo za sud nego i za druge organe koji utvrđuju činjenice u krivičnom postupku, pa, tako i za tužiteljstvo. Tužitelj je zakonom i izričito obavezan da u toku postupka prikuplja dokaze i izviđa okolnosti koje su od važnosti za utvrđivanje imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom. Pri izricanju ove mjere sud uvijek treba voditi računa o pravu optuženog na odbranu koje podrazumijeva i njegovo pravo da osporava postojanje imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom. Stoga bi tužitelj, i kada to nije zakonski elemenat odnosnog krivičnog djela, trebao u činjeničnom opisu djela u optužnici navesti iznos pribavljeni imovinske koristi. Ukoliko bi utvrđivanje imovinske koristi bilo povezano s nesrazmernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka, sud visinu imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom utvrđuje po slobodnoj ocjeni.²²

Zakon o krivičnom postupku BiH uređuju postupak oduzimanja imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom, to od osobe na koju je ona prenesena i od pravne osobe.²³

Imovinska korist pribavljeni krivičnim djelom može se izreći u presudi kojom se optuženi oglašava krivim, rješenjem o primjeni vaspitne mjere, te presudom kojom se utvrđuje da je optuženi učinio djelo u stanju neuračunjivosti.²⁴ Sud je dužan u izreci presude ili rješenja tačno navesti koji se predmeti odnosno novčani iznosi oduzimaju.²⁵

Kada dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi pribavljeni krivičnim djelom, sud će po službenoj dužnosti po odredbama izvršnog postupka odrediti privremene mjere osiguranja.²⁶

U Federaciji BiH je na snazi i posebni Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, a u Republici Srpskoj posebni Zakon o oduzimanju

21 Član 392.Zakon o krivičnom postupku – ZKP BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004,63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009- dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018

22 LJ.Filipović, Trgovina ljudima priručnik za obuku sudija i tužitelja, OSCE, Sarajevo, 2017, 56

23 Član 393. ZKP BiH

24 Član 396. stav 1. ZKP BiH

25 Član 396. stav 2. ZKP BiH

26 Član 395. ZKP BiH

imovine stečene izvršenjem krivičnog djela, te u Brčko distriktu BiH Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine BD BiH.

Navedenim posebnim zakonima je uredeno i provođenje finansijske istrage, koja se takođe može provoditi i po KZ BiH. Pravni osnov za sprovođenje finansijskih istraga nalazimo u članu 197. i 392. ZKP BiH.

Tužilac prilikom sprovođenja istrage može sudiji za prethodni postupak predložiti istražne mjere pretres stambenog objekta, uvid u bankovne evidencije, kao i privremene mjere kojima se osigurava konačno oduzimanje imovine, prikuplja podatke o imovini osumnjičenog, kao i saučesnika i njima bliskih lica i privrednih društava, prikuplja podatke o finansijskim transakcijama, koje su izvršili osumnjičeni i druge osobe, te izvršiti analizu tih transakcija.

Ukoliko postoje osnovi sumnje da je imovina stečena izvršenjem krivičnog djela potrebno je izvršiti privremeno oduzimanje takve imovine i u isto vrijeme mjere privremenog obezbjeđenja, te u optužnici predložiti trajno oduzimanje takve imovine.

Primjeri presuda u kojima je oduzeta imovinska korist

U predmetu Tužilaštva BiH broj T20 0 KTO 0017909 19 Sud BiH je donio presudu broj S1 3 K 033477 19 K, dana 31.10.2019. godine, po kojoj su osuđeni Muzafar Muhammed Zendi i Babat Hadi počinili krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ BiH, a Karwan Mohamad Kadr krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. KZ BiH, u vezi sa članom 26. KZ BiH, te Sud osuđuje Muzafar Muhammed Zendi na kaznu zatvora u trajanju od pet mjeseci, Babat Hadi na kaznu zatvora u trajanju od pet mjeseci, Karwan Mohamad Kadr na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci Na osnovu člana 110. i 110a. u vezi sa članom 111. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine, od optuženih se oduzima imovinska korist stečena krivičnim djelom, i to od Muzafar Muhammed Zendi Gumeni čamac, pumpa i vesla, koja se nalaze u sivoj torbi na kojoj je ispisan naziv „INTEX“; Tri šatora upakovana u sivim futrolama, proizvođača Shengyuan, novac u iznosu od 460,00 KM, Od Babat Hadi novac u ukupnom iznosu 550,00 Eura²⁷

U predmetu Tužilaštva BiH broj T20 0 KT 0021733 22 Sud BiH je donio presudu broj: S1 3 K 042145 22 Kps, od 02.03.2022. godine, da su Yonat Engin i Nebi Tolga Suzer počinili krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ BiH, u vezi sa članom 29. KZ BiH, pa im Sud izriče uvjetnu osudu kojom se optuženima Yonat Engin i Nebi Tolga Suzer utvrđuje kazna

27 Presuda Suda BiH broj broj S1 3 K 033477 19 K, od 31.10.2019. godine,

zatvora u trajanju od dvije godine i istovremeno određuje da se ova kazna neće izvršiti ako optuženi u roku od četiri godine od dana pravosnažnosti presude, ne počine novo krivično djelo. Na osnovu člana 74. KZBiH, optuženima Yonat Engin i Nebi Tolga Suzer izriču se mjere sigurnosti oduzimanja predmeta, i to od optuženog Yonat Engin oduzima se novac u iznosu od 470,00 Eura i 20 KM i od optuženog Nebi Tolga Suzer oduzima se novac u 410,00 Eura²⁸

U predmetu Tužilaštva BiH broj T20 0 KT 0018991 20 protiv Houshang Ebrahimija optuženog za krivično djelo Međunarodna trgovina ljudima iz člana 186. stav 1. u vezi sa stavom 7. KZ BiH, Sud BiH je donio presudu broj broj S1 2 K 035071 20 K Sarajevo, 14.01.2021. godine, da je imenovani počinio krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 4. u vezi sa članom 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 26. KZ BiH, te ga osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Na osnovu člana 110. i 111. KZ BiH, u vezi sa članom 392. ZKP BiH od optuženog se oduzima imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, i to novčani iznos u visini od 2.000,00 eura. Na osnovu člana 198. stav 2. Zakona o krivičnom postupku BiH oštećena Hosseininajad Zahreh se sa imovinskopravnim zahtjevom upućuje na parnicu. U obrazloženju presude je navedeno da je Sud je, iz opisa radnji optuženog za koje je optuženi oglašen kriminu tačno utvrdio visinu imovinske koristi koju je optuženi ostvario, a u pitanju je novčani iznos u visini od 2.000,00 eura. Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH, Sud je oštećenu Hosseininajad Zahreh uputio da imovinskopravni zahtjev može u cjelini da ostvaruje u parničnom postupku. Oštećena Zahreh Hosseinićad je na glavnom pretresu 23.09.2020. godine postavila imovinskopravni zahtjev, naglasivši da traži da joj optuženi vrati novčani iznos od 2.000,00 eura i naknadu za nematerijalnu štetu. Odlučujući o opravdanosti postavljenog imovinskopravnog zahtjeva, koji ima prioritet u sudskom odlučivanju u odnosu na utvrđivanje imovinske koristi, Sud je imao u vidu da je radnja oštećene u kojoj daje novac za usluge nelegalnog prevoda preko državne granice, usmjerena na davanje naknade za nedozvoljeno ponašanje, pa bi Sud, u slučaju da podrži takvu radnju kroz nalaganje povrata tog novca, podržao i nelegalno ponašanje optuženog i oštećene. U slučaju da je optuženi proglašen krimin za krivično djelo Međunarodne trgovine ljudima, oštećena bi imala legitimno pravo da se njen imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku razmotri i eventualno dosudi u cjelini ili djelimično/ovisno od opravdanosti zahtjeva. U ovakvoj pravnoj situaciji, Sud je oštećenu uputio da postavljeni imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku.

28 Presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 3 K 042145 22 Kps, od 02.03.2022. godine

U predmetu Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTO 0013003 17 Sud BiH je donio presudu broj: S1 2 K 029387 19 K od 22.09.2020. godine, protiv Kara Mustafa za krivično djelo Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata iz člana 189a. stav 2. KZ BiH i produženo krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. u vezi sa članom 54. KZ BiH i Buć Aldin za krivično djelo Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata iz člana 189a. stav 2. KZ BiH i produženo krivično djelo Krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. u vezi sa članom 54. Krivičnog zakona BiH. Pa Sud optuženog Kara Mustafu osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju o jedne godine i šest mjeseci. Sud optuženog Buć Aldina, osuđuje na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od jedne godine i šest mjeseci. Na osnovu odredbi člana 110. i 111. Krivičnog zakona BiH, od optuženog Kara Mustafe se oduzima imovinska korist pribavljenja izvršenjem krivičnog djela u iznosu 1.100,00 eura, koji iznos je optuženi odnosno njegovu protuvrijednost izraženu u konvertibilnim markama prema važećem kursu Centralne banke Bosne i Hercegovine na dan uplate, dužan uplatiti u korist budžeta Bosne i Hercegovine u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude. Na osnovu odredbi člana 110. i 111. Krivičnog zakona BiH, od optuženog Buć Aldina se oduzima imovinska korist pribavljenja izvršenjem krivičnog djela u iznosu 140,00 eura, koji iznos je optuženi odnosno njegovu protuvrijednost izraženu u konvertibilnim markama prema važećem kursu Centralne banke Bosne i Hercegovine na dan uplate, dužan uplatiti u korist budžeta Bosne i Hercegovine u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude.²⁹

Zaključci

Potrebno je preduzeti sve mjere na otkrivanju i suzbijanju krijumčarenja ljudi i drugih krivičnih djela koja ih prate, na primjer, trgovina ljudima, terorizam i slično, a koja utiču na stabilnost i sigurnost svake zemlje.

Potrebno je intenzivirati otkrivanje počinilaca krivičnih djela, utvrđivati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, gdje postoji mogućnost za to, te voditi postupak za oduzimanje nezakonite imovine.

Više pažnje obratiti na koruptivna ponašanja policijskih službenika, naročito onih raspoređenih na granici i pograničnim područjima, mada se ne radi o čestim slučajevima, postoje slučajevi pomaganja prolasku migranata prilikom nezakonitog prelaska granice.

29 Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 029387 19 K od 22.09.2020. godine,

Unaprijediti saradnju država u regionu na suzbijanju i otkrivanju krijumčarenja osoba.

Prilikom sprovodenja istraga i podizanja optužnica obavezno uvrstiti i utvrđivanje nezakonito pribavljene imovinske koristi i predlaganja oduzimanja iste.

Literatura:

- Istraživački izvještaj Globalne inicijative protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC), Analize o protoku ljudi, droge i novca na Zapadnom Balkanu,
- Trgovina ljudima priručnik za obuku sudija i tužitelja, OSCE, Sarajevo, 2017,
- Zakon o krivičnom postupku – ZKP BiH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009- dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine-KZBIH, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018